

PŘISPĚJTE K PROSAZENÍ NOVÉHO ZÁKONA O STŘETU ZÁJMŮ!

Střet zájmů bývá často spouštěcím mechanismem korupce v nej-různějších podobách. Většinou se jedná o zneužívání neveřejných informací, klientelismus a protislužby. Současný zákon není kvalitní normou a pouze dává politikům do rukou alibi („zákon přece máme, tak proč jej měnit“). Žádný zákon nemůže obsáhnout vše a pokud jej veřejný funkcionář bude chtít obejít a upřednostnit osobní zájem před veřejným, udělá to. Je však důležité, aby nastavil alespoň základní pravidla a umožnil veřejnou kontrolu.

Předcházení střetů zájmů na parlamentní i komunální úrovni by se mělo stát důležitým tématem veřejné diskuse, což se zatím děje pouze před volbami. Je nutné postupně měnit politické a právní ovzduší v České republice tak, aby porušování zákona nebylo považováno za normální. Každé překročení zákona či zneužití funkce musí být pro politika hrozbou konce jeho politické kariéry. Toto představuje velkou výzvu pro novináře, občanská sdružení a občany. Jen v takovém ovzduší budou zákony politiky skutečně respektovány.

V BOJI PROTI KORUPCI VOLENÝCH ZÁSTUPCŮ NA KTERÉKOLI ÚROVNI – OD OBCENÍ PO CELOREPUBLIKOVOU – MÁ ZÁKON O STŘETU ZÁJMŮ ZÁSADNÍ VÝZNAM. ZÁROVEŇ PLATÍ, ŽE „KAPŘI SI SAMI RYBNÍK NEVYPUSTÍ“ A JEHO PROSAZENÍ BUDE OBTÍŽNÉ. JE POTŘEBA NAŠI POLITICKOU REPREZENTACI K RYCHLÉMU PŘIJETÍ PŘIMĚT. PODPOŘTE NAŠI SNAHU TÍM, ŽE SE VYJÁDRÍTE V ANKETĚ NA WWW.TRANSPARENCY.CZ NEBO NAPÍŠETE DOPIS SVÉMU POSLANCI, VE KTERÉM HO VYZVETE K PODPOŘE PŘIJETÍ TÉTO NORMY.

Transparency International ČR je nevládní neziskovou organizací, jejímž posláním je mapovat stav korupce a prosazovat systémová a preventivní opatření omezující korupční jednání.

Kontakt:

- Transparency International ČR
Františka Křížka 4
170 00 Praha 7
www.transparency.cz

David Ondráčka
e-mail: ondracka@transparency.cz
tel: 233 382 842,
fax: 233 378 900

Spolupracující organizace:

- ARS AEQUI et BONI
Palác YMCA
Na Poříčí 12
110 00 Praha 1

ars@i-pravo.org
tel./fax.: 224 872 086

Náš postup je inspirován aktivitou Transparency International na Slovensku, která vytvořila „Alianci proti konfliktu zájmů“ (skupinu nevládních organizací), a ta mobilizuje veřejný tlak na zákonodárce pro přijetí nové legislativní úpravy - více na www.konfliktzajmov.sk.

STŘETÝ ZÁJMŮ VEŘEJNÝCH FUNKCIONÁŘŮ
Informace o návrhu nového zákona o střetu zájmů

JAK VYPADÁ SITUACE DNES

V České republice existuje úprava střetu zájmů již od roku 1992 (zákon č. 238/1992 Sb.), jedná se však o jednu z nejméně porušovaných právních norem, navíc samotnými zákonodárci. Příkladem porušení úpravy střetu zájmů bychom našli celou řadu:

- Veřejní funkcionáři mají povinnost odevzdávat oznámení o činnostech, příjmech, darech a nemovitém majetku. Řada z nich tak nečiní vůbec, nebo příznání odevzdávají pozdě či neúplně, a nejsou za to nijak postihováni. Veřejná kontrola vztahu jejich rozhodování a nabytého majetku tak není možná.
- Veřejní funkcionáři porušují zákonné nařízení o neslučitelnosti svých funkcí.
- Veřejní funkcionáři nedodržují povinnost před schválením nebo rozhodnutím určité věci oznámit poměr svůj nebo svých příbuzných k projednávané věci.

Kromě nenaplnění stávající zákonné úpravy je však problémem i to, že je tato úprava neúplná a nepostihuje komplexně problematiku všech možných střetů zájmů u veřejných funkcionářů:

- Neexistuje přechodná lhůta, která by politikům zakazovala přecházet do společností, o nichž v průběhu své funkce rozhodovali nebo zneužívat získané informace. Toto bývá častý a elegantní způsob, jak firmy mohou politikovi za služby „poděkovat“. Stávající zákon umožnil, aby například bývalý ministr financí odešel do vedení velké pojišťovny, jejíž privatizaci měl na starosti; bývalý pražský primátor přešel do firmy, která dostávala městské zakázky nebo bývalý pražský radní nastoupil do společnosti, která ovládá prodej elektřiny, plynu a tepla v Praze, což měl ve své funkci na starosti.
- Městští radní nebo krajské zastupitelé jsou dosazováni do řídicích orgánů firem, v nichž má město nebo kraj podíl. Opravdu rozumějí problematice lépe než najatí manažeři? Čí zájem vlastně reprezentují silněji - města ve firmě nebo firmy ve městě?
- Firmy městských radních či zastupitelů získávají městské zakázky. Opravdu je jejich nabídka nejlepší nebo díky své funkci měli více informací?
- Krajské zastupitelé jsou zároveň starosty obcí a prosazují zájmy své obce na úkor nejlepšího a pro daňové poplatníky nejlevnějšího řešení.

CO JE TO STŘET ZÁJMŮ - DEFINICE

Střet zájmů nastává u veřejných funkcionářů tam, kde se způsob či kvalita výkonu jejich veřejné funkce dostává či může dostat do rozporu s jejich soukromými zájmy. Střet zájmů není sám o sobě korupčním chováním, je však stavem, ve kterém se riziko korupce zvyšuje. Nejlepším lékem proti zneužívání funkce je maximální transparentnost soukromých zájmů veřejných funkcionářů. Tam, kde je riziko takového zneužití funkce příliš vysoké, je namísto stanovit zákonem neslučitelnost mezi veřejnou funkcí a výkonem určitých soukromých činností.

KDO JE VEŘEJNÝ FUNKCIONÁŘ?

Osoba, která má z titulu své funkce možnost ovlivňovat věci veřejné. Dle současného zákona o střetu zájmu jsou jimi však pouze poslanci a senátoři, členové vlády a vedoucí ústředních správních úřadů. Je třeba rozšířit toto označení i na další osoby, jež rozhodují o zásadních otázkách týkajících se krajů, měst či obcí, tedy na členy zastupitelstev krajů, městských částí a obcí s pověřeným obecním úřadem.

JAK JE UPRAVEN STŘET ZÁJMŮ VEŘEJNÝCH FUNKCIONÁŘŮ DNES?

Střet zájmů upravuje zákon o střetu zájmu (z. č. 238/1992 Sb.). Některé aspekty problematiky a úpravy střetu zájmu jsou roztroušeny i v několika dalších právních normách (trestní zákoník, z. práce, z. o obcích, z. o hl. městě Praze, z. o krajích, z. o volbách do krajů, služební z., atd.).

PROČ JE SOUČASNÝ ZÁKON NEDOSTATEČNÝ

- Nevztahuje se na krajské a komunální politiky.
- Nedefinuje přesně povinnosti a omezení veřejných funkcionářů v průběhu i po skončení jejich mandátu.
- Nevztahuje se na blízké příbuzné veřejných funkcionářů.
- Komplikuje přístup veřejnosti k informacím.
- Jeho porušení není nijak sankcionováno.

NÁVRH NOVÉHO ZÁKONA O STŘETU ZÁJMŮ

Transparency International ČR spolu se senátorem Josefem Zielenicem a se spřízněnými občanskými sdruženími připravila návrh nového zákona. Byl nabídnut k široké odborné i veřejné diskusi a po jejím zpracování bude předložen k projednání Poslanecké sněmovně.

JE POSTAVEN NA 9 HLAVNÍCH PRINCÍPECH:

1. Široký okruh povinných osob

Současný zákon o střetu zájmů se vztahuje pouze na členy vlády, poslance, senátory a vedoucí ústředních státních orgánů.

Veřejných funkcionářů, kteří se mohou dostat do střetu zájmů, je však ve skutečnosti mnohem více. Proto je nezbytné rozšířit působnost zákona i na členy zastupitelstev krajů, měst a obcí.

2. Nový rozsah povinností veřejných funkcionářů

Je nutné rozšířit ohlašovací povinnost veřejných funkcionářů tak, aby jejich soukromé zájmy byly zmapovány uceleně a zavést explicitní povinnost každého veřejného funkcionáře registr zájmů vést a aktualizovat.

3. Přesně stanovené povinnosti a přísná omezení

Nepřesná specifikace klíčových ustanovení zákona způsobuje jeho neúčinnost a nedokáže zabránit jeho obcházení. Proto je nezbytné, aby byly v zákoně přesně stanoveny povinnosti a neslučitelnosti funkcí.

4. Registr zájmů: jednotná, aktualizovaná a srozumitelná databáze

Návrh zavádí povinnost vést po celou dobu výkonu funkce tzv. registr zájmů, tedy jednotnou a pravidelně aktualizovanou databázi, která dává ucelenou představu o soukromých zájmech veřejného funkcionáře.

5. Registry zájmů musí být veřejné a snadno dostupné

V současnosti se majetková příznání „uschovávají v Parlamentu“ a de facto nejsou veřejně přístupné. Je nutné přijmout princip, že sféra soukromí veřejných funkcionářů je v porovnání s ostatními občany užší. Navrhovaný registr zájmů musí být k dispozici veřejnosti na centrální internetové adrese. Každý občan tak bude mít možnost registry svých zastupitelů či poslanců kontrolovat.

6. Určitá omezení pro veřejné funkcionáře i po ukončení výkonu veřejné funkce

Je potřebné zavést přechodné období, po kterou by veřejný funkcionář nesměl přejít do firem o kterých v průběhu své funkce rozhodoval (například o privatizaci, udělení veřejné zakázky).

7. Účinné řízení ve věci střetu zájmů

Rozhodnutí, zda došlo k porušení povinností vyplývajících z tohoto zákona, musí padnout rychle.

8. Vznik speciálního orgánu pro kontrolu dodržování tohoto zákona na republikové úrovni

Pro rozhodování o porušení povinností ze strany členů vlády, poslanců a senátorů je navrhováno zřízení nového orgánu - Nejvyšší etické rady, složené z zástupců nejvyšších orgánů soudní moci. Tím se zabrání, aby vymahatelnost tohoto zákona bylo ochromována kolegiálníitou mezi členy Parlamentu.

9. Veřejný průběh řízení a nová možnost sankcí

Je nezbytné zavést takové postihy, které by neřešily jenom následky, ale působily i preventivně (finanční pokuty za neodevzdávání registrů zájmů, veřejné disciplinární řízení před etickou komisí). Samotné vážné důsledky střetů zájmů však musí být vyšetřovány podle trestního zákona, tedy mimo režim zákona o střetu zájmů.